

514 a D. (Cartea a VII-a) „Mai departe — am zis —
asemuiește firea noastră în privința educației și a lip-
sei de educație cu următoarea întîmplare: iată mai
mulți oameni aflați într-o încăpere subpămînteancă,
ca într-o peșteră, al cărei drum de intrare dă spre
lumină, drum lung față de /lungimea/ întregului peș-
terii²⁵². În această încăpere ei se găsesc, încă din copi-
lărie, cu picioarele și grumazurile legate, astfel încât
b trebuie să stea locului și să privească doar înainte,
fără să poată să-și rotească capetele din pricina legătu-
rilor. Lumină le vine de sus și de departe, de la un foc
aprins înapoia lor; iar între foc și oamenii legați, este
un drum aşezat mai sus, de-a lungul căruia, iată,
e zidit un mic perete, aşa cum este paravanul scama-
torilor, pus dinaintea celor ce privesc, deasupra căruia
își arată ei scamatoriile . . .”

„Văd” — spuse el.

„... mai încearcă să vezi și că, de-a lungul acestui
c perete, niște oameni poartă felurite obiecte care depă-

șesc în înălțime zidul, mai poartă și statui de oameni, 515 a ca și alte făpturi de piatră sau lemn, lucrate în chipul cel mai divers. Iar dintre cei care le poartă, unii, cum e și firesc, scot sunete, alții păstrează tacerea.”

„Ciudată imagine și ciudați sănt oamenii legați!”

„Sănt asemănători nouă — am spus. Căci crezi că astfel de oameni au văzut, mai întii, din ei însiși, cît și din soții lor, altceva decît umbrele care cad, aruncate de foc, pe zidul de dinaintea lor?”

„Cum ar putea vedea altceva — spuse el — dacă întreaga viață sănt siliți să-și țină capetele nemiscate?”

„Dar ce ar putea vedea din obiectele purtate? Oare nu tot același lucru?”

„Bun, și?”

„Iar dacă ei ar fi în stare să stea de vorbă unii cu alții, nu crezi că oamenii noștri ar socoti că, numind aceste umbre, pe care le văd, ei numesc realitatea?”

„Necesar.”

„Și ce-ar face dacă zidul de dinainte al închisorii ar avea un ecou? Când vreunul dintre cei ce trec ar emite vreun sunet, crezi că ei ar socoti emisiunea sunetului iscată fiind de altceva, în afara umbrei ce le trece pe dinainte?”

„Pe Zeus, — răspunse el — nu cred!”

„În general, deci — am spus eu — asemenea oameni nu ar putea lua drept adevăr decît umbrele lucrurilor.”

„E cu totul obligatoriu.”

„Privește acum în ce fel ar putea fi dezlegarea lor din lanțuri și vindecarea de lipsa lor de minte; dacă așa ceva le-ar sta în fire: atunci când vreunul dintre ei s-ar pomeni dezlegat și silit, deodată, să se ridice, să-și rotească grumazul, să umble și să privească spre lumină, făcînd el toate acestea, ar resimți tot felul de dureri, iar din pricina strălucirii focului n-ar putea privi acele obiecte, ale căror umbre le văzuse mai înainte. Ce crezi că ar zice, dacă cineva i-ar spune că ceea ce văzuse mai înainte erau deșertăciuni, dar că acum se află mai aproape de ceea-ce-este și că, întors către ceea-ce-este în mai mare măsură, vede mai conform cu adevărul? În plus, dacă, arătîndu-i-l

b

c

d

pe fiecare dintre obiectele purtate, l-ar sili, prin întrebări, să răspundă ce anume este lucrul respectiv? Nu crezi că el s-ar putea afla în încurcătură și că ar putea socoti că cele văzute mai înainte erau mai adevărate decât cele arătate acum?"

„Ba da.”

e „Iar dacă l-ar sili să privească spre lumina însăși, nu crezi că l-ar durea ochii și că ar da fuga îndărăt, întorcindu-se spre acele lucruri pe care poate să le vadă și le-ar socoti pe acestea, în fapt, mai sigure decât cele arătate?”²⁵³

„Chiar aşa!”

„Dar dacă cineva l-ar smulge cu forța din locuința aceasta, ducîndu-l pe un suîș greu și pieptiș, nedîndu-i drumul pînă ce nu l-ar fi tras la lumina soarelui, oare nu ar suferi și nu s-ar minia că e tras? Iar cînd ar ieși la soare, nu i s-ar umple ochii de strălucire, astfel încît

516 a nu ar putea vedea nimic din lucrurile socotite acum adevărate?”

„N-ar putea, cel puțin îndată, să le vadă!” — grăi el.

„Cred că ar avea nevoie de obișnuință, dacă ar fi ca el să vadă lumea cea de sus. Iar mai întîi, el ar vedea mai lesne umbrele, după aceea oglindirile oamenilor și ale celoralte lucruri, apoi lucrurile ele însese. În continuare, i-ar fi mai ușor să privească în timpul nopții ceea ce e pe cer și cerul însuși, privind deci b lumină stelelor și a lunii mai curînd decât, în timpul zilei, soarele și lumina sa.”

„Cum de nu!”

„La urmă, el va privi soarele, nu în apă, nici reflexiile sale în vreun loc străin, ci l-ar putea vedea și contemplă, aşa cum este, pe el însuși, în locul său propriu.”

„Necesar.”

„După aceasta, ar cugeta în legătură cu soarele, cum că acesta determină anotimpurile și anii, că el cîrmuiește totul în lumea vizibilă, fiind cumva răspunzător și pentru toate imaginile acelea, văzute de c ei /în peșteră/”^{253 bis}

„E clar că aici ar ajunge, după va fi străbătut toate celealte etape.”

„Ei, și nu crezi că dacă omul acesta și-ar aminti de prima sa locuință, de înțelepciunea de acolo, ca și de părtașii săi la lanțuri, el s-ar socoti pe sine fericit de pe urma schimbării, iar de ceilalți i-ar fi milă?”

„Cu totul.”

„Iar dacă la ei ar exista laude și cinstiri și s-ar da răsplată celui mai ager în a vedea umbrele ce trec alături și care își amintește cel mai bine cele ce, de obicei, se preced, se succed, sau trec laolaltă, și care, în temeiul acestor observații, ar putea cel mai bine să prezică²⁵⁴ ce urmează în viitor să se mai întâiple, și se pare oare că omul nostru ar putea să poftească răsplățile acelea și să-i invidieze pe cei onorați la ei și aflați la putere? Sau ar simți ce spune Homer, voind nespus *mai degrabă argat să fie pe pămînt la cineva neînsemnat, sărman și fără de stare*²⁵⁵, consemțind să pață orișice mai degrabă decât să aibă părerile de acolo și să trăiască în acel chip?”

„Așa cred — zise el. Ar voi să pătească orice mai curând decât să trăiască în acel chip.”

„Mai gîndește-te și la următorul aspect: dacă, iarăși, acel om, coborînd, s-ar așeza în același scaun de unde a plecat, oare nu ar avea ochii plini de întunecime, sosind deodată dinspre lumea însorită?”

„Ba da” — zise.

„Iar dacă el ar trebui din nou ca, interpretînd umbrele acelea, să se ia la întrecere cu oamenii ce au rămas totdeauna legați și dacă ar trebui s-o facă chiar în clipa cînd nu vede bine, înainte de a-și obișnui ochii, iar dacă acest timp cerut de reobișnuire 517 a nu ar fi cu totul scurt, oare nu ar da el prilej de rîs? Si nu s-ar spune despre el că, după ce s-a urcat, a revenit cu vederea corruptă și că, deci, nici nu merită să încerci a lui? Iar pe cel ce încearcă să-idezlege și să-i conducă pe drum în sus, în caz că ei ar putea să pună mîinile pe el și să-l ucidă, oare nu l-ar ucide?”²⁵⁶.

„Ba chiar aşa.”

„Iată, dragă Glaucon, — am spus eu — imaginea care trebuie, în întregime pusă în legătură cu cele zise mai înainte: domeniul deschis vederii e asemănător cu locuința-închisoare, lumina focului din ea — cu puterea soarelui. Iar dacă ai socoti urcușul

și contemplarea lumii de sus ca reprezentînd sușul sufletului către locul inteligibilului, ai înțelege bine ceea ce eu nădăjduiam să spun, de vreme ce aşa ceva a dorit să asculti. Dacă nădejdea aceasta e îndreptăjită, Zeul o știe²⁵⁷.

Opiniile mele însă acestea sunt, anume că în domeniul inteligibilului, mai presus de toate este ideea Bine-lui, că ea este anevoie de văzut, dar că, odată văzută, ea trebuie concepută ca fiind pricina pentru tot ce-i drept și frumos; ea zămislește în domeniul vizibil lumina și pe domnul acesteia, iar în domeniul inteligibil, chiar ea domnește, producînd adevăr și intelect; și iarăși cred că cel ce voiește să facă ceva cugetat în viața privată sau în cea publică, trebuie să o contemple.”

„Sunt de aceeași părere — spuse el — în felul în care pot.”

„Atunci fii de acord și cu lucrul ce urmează și nu te miră că cei care ajung aici nu vor să se îndeletnicească cu afacerile omenești, ci, mereu, sufletele lor cată în sus, fapt firesc dacă aceasta se întîmplă după chipul imaginii infățișate mai înainte.”

„E firesc.”

„Dar crezi că e de mirare, dacă cineva, sosind de la contemplarea divinului la cea a lucrurilor omenești, se poartă cum nu trebuie și se face de rîs, avînd vederea încă slabă? Ti se pare de mirare că, înainte de a se obișnui îndestulător cu bezna din lumea de aici, este silit, pe la tribunal sau pe aiurea, să se confrunte cu umbrele dreptății, sau cu statuile de la care provin umbrele și să se ia la întrecere cu alții în legătură cu acest subiect și în felul în care sunt înțelese toate acestea de către oameni ce n-au văzut niciodată dreptatea însăși?”

„Nu este deloc de mirare.”

„Dar dacă lumea ar avea minte, și-ar aminti că există două feluri de slăbire a vederii, provenind de la două feluri de pricini: o dată a celor ce vin de la lumină la intuneric, apoi, ale celor ce vin de la intuneric la lumină. Ar putea atunci gîndi că același lucru se petrece și cu sufletul, atunci cînd l-ar vedea tulburat și incapabil să vadă ceva; n-ar trebui să

rîdă necugetat, ci s-ar cădea să cerceteze dacă nu cumva, venind sufletul de la o viață mai luminoasă, nu e pătruns de întuneric datorită neobișnuinței; sau dacă, dimpotrivă, sosind de la mai multă neștiință înspre o viață mai luminoasă, nu s-a umplut de o mai mare strălucire. Astfel, pe cel dintîi l-ar socoti fericit pentru ceea ce i s-a întîmplat și pentru ceea ce a trăit, în timp ce pe celălalt l-ar socoti vrednic de milă. Iar dacă totuși ar voi să rîdă de acesta din urmă, ar fi mai puțin ridicol să rîdă de el, decât de cel care sosește de sus, de la lumină.”^b

„Foarte corect ceea ce spui.”

„Așa ceva trebuie să cugetăm despre aceste suflete, dacă ideile noastre sunt adevărate. Și să nu socotim că educația este ceea ce unii pretind că ea este: într-adevăr, ei susțin că pot așeza știința într-un suflet în care ea nu se află, ca și cînd ar da vedere c ochilor orbi”²⁵⁸.

„Da, ei susțin așa ceva.”

„Discuția noastră arată iusă — am spus eu — că, după cum ochiul nu e în stare să se întoarcă spre strălucire dinspre întuneric, decât laolaltă cu întreg corpul, la fel această capacitate prezentă în sufletul fiecăruia, ca și organul prin care fiecare cunoaște, trebuie să se răsucească împreună cu întreg sufletul dinspre tărîmul devenirii, pînă ce ar ajunge să privească la ceea-ce-este și la măreața lui strălucire. Binele pe aceasta o numim, nu ?”²⁵⁹.^d

„Da.”